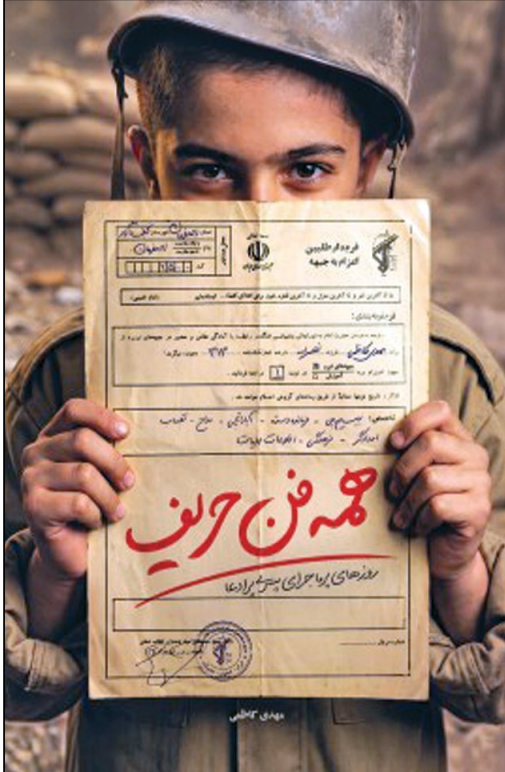

نگاهی به کتاب «همه‌فن حریف»

بازخوانی رشد نوجوانی در بستر تاریخ

مهدی امیدی

کتاب «همه‌فن‌حریف» نوشته مهدی کاظمی که توسط انتشارات شهید کاظمی در ۲۹۶ صفحه به چاپ رسیده، روایتی داستانی و در عین حال واقعی از زیست یک نوجوان در سال‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است. ادبیات داستانی دفاع مقدس در سال‌های اخیر به تحولی مبارک در حوزه روایت زیست نوجوانان روبه‌رو شده است. اگر در دهه‌های گذشته، تصویر ارائه‌شده از نوجوانان جنگ اغلب به قهرمانانی شکست‌ناپذیر، آزمانی و عاری از هرگونه خطای انسانی محدود می‌شد، اثر جدید مهدی کاظمی رویکردی واقع‌گرایانه، انسان‌شناسانه و تربیتی‌تر را برگزیده است تا مسیر رشد و شکل‌گیری شخصیت یک فرد را در دل حوادث بزرگ تاریخ معاصر به تصویر بکشد.

شخصیت اصلی این داستان نوجوانی به نام «مهدی» است؛ فردی پرجنب‌وجوش، پراعدا و سرشار از شیطنت‌های ویژه سنین نوجوانی که اشتیاق فراوانی برای حضور در جبهه‌های جنگ دارد. نویسنده هوشمندانه از ارائه یک چهره مقدس‌مآب و دست‌نیافتنی فاصله گرفته و نشان می‌دهد که رسیدن به آرزوی حضور در میدان نبرد آن‌قدرها هم ساده نیست.

مهدی در مسیر خود با موانع فراوانی روبه‌رو می‌شود، اشتباه می‌کند، از تجربیات تلخ و شیرین درس می‌گیرد و قدم‌به‌قدم به سمت مسئولیت‌پذیری حرکت می‌کند. همین سیر آزمون و خطا باعث می‌شود مخاطب نوجوان امروز به‌راحتی با او همذات‌پنداری کند و حس کند با شخصیتی از جنس خود روبه‌رو است که با محدودیت‌ها و دغدغه‌های ملموسی دست‌وپنجه نرم می‌کند.

یکی از محورزی‌ترین مفاهیم کتاب، بازتعریف هوشمندانه مفهوم «قهرمانی» است. داستا با گذار از سال‌های انقلاب به دوران دفاع مقدس و حتی سال‌های پس از آن، به مخاطب یادآور می‌شود که قهرمان شدن منحصرآ به شلیک گلوله یا شجاعت در خط مقدم نبرد خلاصه نمی‌شود. مسئولیت‌پذیری و وظایف روزمره، تلاش، همراهی با خانواده و ایستادگی در سنگر پشت جبهه، بخش‌های حیاتی و مغفول‌مانده از مسیر قهرمانی هستند.

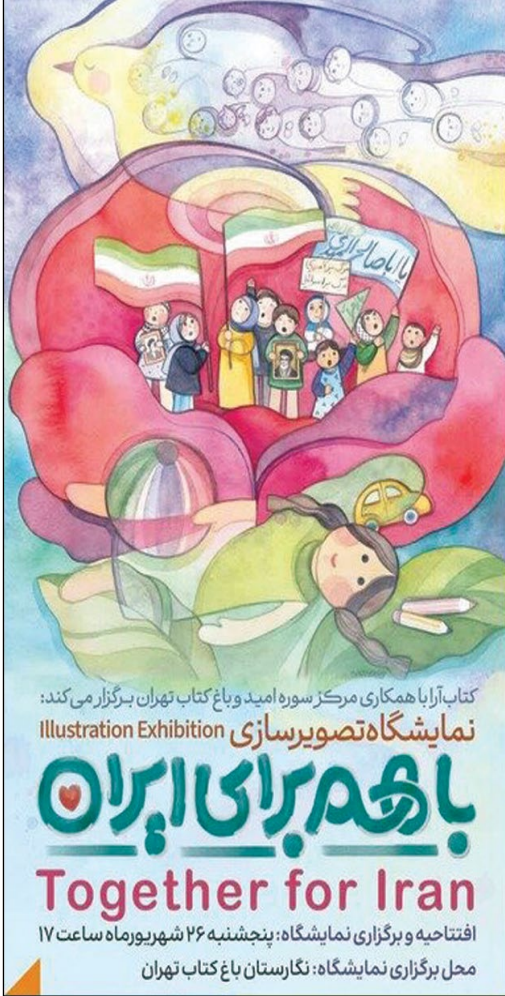
داستان با به تصویر کشیدن فضای اجتماعی نشن نجف‌آباد، نقش کانون‌هایی چون خانه، مدرسه، محله و پشتیبانی مردمی را پررنگ می‌کند و نشان می‌دهد که خیمه مقاومت و پرورش قهرمانان، پیش از میدان نبرد، در همین بسترهای ساده اجتماعی بنا می‌شود.

از دیگر ویژگی‌های برجسته کتاب «همه‌فن حریف»، پیوند ماهرانه میان شخصیت‌های داستانی و چهره‌های واقعی و تاریخی است. حضور شخصیت‌های برجسته‌ای همچون شهید حاج احمد کاظمی و دیگر رزمندگان و شهدای آن دوران، علاوه بر اعتباربخشی به روایت، فضایی کاملاً واقعی به داستان می‌بخشد. این پیوند هوشمندانه به خواننده اجازه می‌دهد تا در جریان دنبال کردن ماجراهای هیجان‌انگیز مهدی، با سیره و منش قهرمانان واقعی کشورش بدون مواجهه با لحن خشک کتاب‌های تاریخی آشنا شود و تصویری روشن از آن دوران به دست آورد.

مهدی کاظمی در مقام نویسنده، برای انتقال مفاهیم ارزشی نظیر توکل، توسل، فداکاری و خانوادهدوستی، دست به دامن شعار و اندرزهای مستقیم نشده است. نثر روان، استفاده از تعلیق‌های مناسب در روند داستانی و به‌کارگیری رگه‌هایی از طنز لطیف در شیطنت‌های مهدی، باعث شده مفاهیم اخلاقی و تربیتی به شکلی عینی و قابل لمس در لایه‌های پنهان متن جای بگیرند. این رویکرد ساختاری نه‌تنها از سنگینی فضای جنگ می‌کاهد، بلکه جذابیت اثر را برای نسل جدید به حداکثر می‌رساند.

در نهایت، کتاب «همه‌فن حریف» فراتر از یک قصه تاریخی، یک علامت سؤال بزرگ و سازنده در ذهن مخاطب نوجوان می‌کارد که «اگر من در آن روزها بودم، چه می‌کردم؟». این اثر با ارائه یک الگوی ملموس و رشدیافته، ثابت می‌کند که نوجوانان در هیچ برهه‌ای از تاریخ نامشاعر محض نبوده و نیستند. این کتاب اثری موفق در حوزه ادبیات پایداری است که نشان می‌دهد برای تبدیل شدن به فرد یک «همه‌فن حریف» در جامعه، باید نقطه آغاز را پذیرش مسئولیت‌های کوچک روزمره و رشد در بستر خانواده و محله قرار داد.

روایت جنگ در قاب تصویر؛ «با هم برای ایران» در باغ کتاب

نمایشگاه گروهی تصویرسازی «با هم برای ایران» با بیش از ۸۰ اثر از ۶۴ تصویرگر از شهرهای مختلف ایران، پنجشنبه ۲۶ شهریور در نگارستان باغ کتاب تهران افتتاح شد؛ نمایشگاهی که آثار آن از دل تجربه‌های مردم ایران در جریان جنگ شکل گرفته و روایتی تصویری از وطن، ایستادگی، همبستگی و روزهای جنگ را کنسار یکدیگر قرار داده است. این نمایشگاه به همت گروه کتاب‌آرا با همکاری مؤسسه سوره امید و باغ کتاب برگزار شده است. شکل‌گیری آن به فراخوانی هنرمندان به رویدادهای اخیر و تجربه‌های زیسته مردم ایران در مواجهه با جنگ منتهی‌شده، حاصل این فراخوان، مجموعه‌ای از آثار تصویری است که هر کدام از زاویه‌ای متفاوت به این دوره نگاه کرده‌اند. در میان موضوعات آثار، مفاهیمی مانند وطن، ایستادگی، مقاومت، شجاعت، همبستگی اجتماعی، پرچم، تجربه جنگ، آینده و امید دیده می‌شود. «تشییع رهبر شهید» و روایت حضور مردم در بدرقه قهرمانان و شهدای جنگ نیز از دیگر موضوعاتی است که در برخی آثار نمایشگاه مورد توجه قرار گرفته است. از ویژگی‌های این نمایشگاه، حضور تصویرگرانی از شهرهای مختلف ایران است؛ در فهرست هنرمندان شرکت‌کننده نام‌هایی همچون محمدرضا دوست‌محمدی، محمدحسین صلاتیان، مهدی بادیه‌پیم، مهدی سکرانی، سید میثم موسوی، فاطمه تسلیمی، لیلاد برظیعی و شمار دیگری از تصویرگران دیده می‌شود.

هم‌زمان با نمایشگاه، یک کارگاه چهارپروزه تصویرسازی نیز با راهبری محبوبه خسروی، استاد دانشگاه شیراز و مدرس تصویرسازی، برگزار می‌شود. این کارگاه در کنار نمایش آثار، به آموزش عملی، تجربه و گفت‌وگو درباره تصویرسازی اختصاص دارد.

«با هم برای ایران» در نهایت مجموعه‌ای از روایت‌های تصویری است که تصویرگران ایرانی از جنگ و تجربه اجتماعی پیرامون آن ساخته‌اند.

از این منظر، شعر شهیرار دارای نوعی حماسه اجتماعی نیز هست؛ حماسه‌ای که قهرمان آن الزاماً شمشیر به دست ندارد.

شهیرار؛ پیوند عاطفه و حماسه

یکی از تفاوت‌های شهیرار با بسیاری از شاعران سرجشمه‌های حماسه در ادبیات شیعی است. در این فرهنگ، امام حسین(ع) نماد ایستادگی و برابر ظلم و دفاع از حقیقت است.

برای شاعر شیعی، عاشورا فقط حادثه‌ای متعلق به گذشته نیست عاشورا الگویی برای فهم مفاهیمی مانند آزادی، ایثار، شهادت، کرامت و مقاومت است. شهیرار نیز از همین فضای فرهنگی بهره می‌گیرد. در نگاه عاشورایی، پیروزی همیشه به معنای پیروزی نظامی نیست. گاهی انسانی که از نظر ظاهری شکست خورده، در عرصه اخلاقی و تاریخ پیروز می‌شود؛ زیرا

«حیدربایاه سلام؛ حماسه‌ای از جنس خاطره
ممکن است در نگاه نخست، «حیدربایاه سلام» را اثری حماسی ندانیم؛ اما اگر حماسه را گسترده‌تر تعریف کنیم، این منظومه نیز از زاویه هویت فرهنگی قابل بررسی است. شهیرار در این اثر، بخشی از جهان کودکی و فرهنگ مردم را ثبت می‌کند. او خاطره را به شعر تبدیل می‌کند.

و گاهی حفظ یک خاطره تاریخی و فرهنگی، خود نوعی مقاومت در برابر فراموشی است. از این زاویه، «حیدربایاه سلام» را می‌توان نه حماسه جنگ، بلکه حماسه هویت و خاطره دانست.

شهیرار و دفاع مقدس

با آغاز جنگ ایران و عراق، شعر فارسی وارد مرحله تازه‌ای شد و واژه‌هایی مانند «شهید»، «جادر»، «وطن»، می‌اندازد. در ادبیات معاصر، این‌س تصویر می‌تواند در شخصیت شهید بازآفرینی شود. شهید در شعر حماسی معاصر، انسانی است که زندگی شخصی خود را برای دفاع از یک ارزش عمومی فدا می‌کند. به همین دلیل، مفهوم شهادت در شعر معاصر با مفاهیمی چون وطن، ایمان، ایثار و مقاومت پیوند می‌خورد.

شهیرار نیز در فضای اجتماعی و تاریخی زمان خود با این مفاهیم مواجه بود و شعر او را می‌توان بخشی از جریان گسترده شعر ملی، دینی و مقاومت در ایران معاصر دانست.

یک مرتبه صرف جدا می‌کند و به آن لحنی حماسی و کنش‌گرا می‌بخشد.

حماسه ایرانی پیش از هر چیز با شاهنامه فردوسی شناخته می‌شود. در شاهنامه، رستم نماد قدرت، شجاعت و دفاع از ایران است. اما زمانه شهیرار، زمانه رستم و افراسیاب نیست.

قرن بیستم با جنگ‌های جهانی، بحران‌های سیاسی، تحولات اجتماعی، انقلاب و جنگ ایران و عراق همراه بود. بنابراین طبیعی است که شاعر معاصر برای بیان مفهوم قهرمانی، دیگر فقط به شخصیت‌های اسطوره‌ای مراجعه نکند.

در شعر شهیرار، قهرمان می‌تواند یک سرباز، یک شهید، یک مادر، یک انسان مومن یا حتی مردمی باشند که در برابر حادثه‌ای بزرگ ایستاده‌اند. اینجااست که حماسه از افسانه فاصله می‌گیرد و به زندگی واقعی مردم نزدیک می‌شود.

وطن؛ یکی از واژه‌های بزرگ شعر شهیرار

در شعر حماسی، «وطن» فقط یک واژه جغرافیایی نیست. وطن مجموعه‌ای از خاطره، تاریخ، زبان، فرهنگ و زندگی مردم است. شهیرار نیز چنین نگاهی به ایران دارد. برای او ایران فقط مرزهای جغرافیایی نیست؛ ایران، خاطره نسل‌ها، فرهنگ مردم، ادبیات، زبان، آیین‌ها و تاریخ مشترک است.

به همین دلیل، دفاع از وطن در شعر شهیرار را می‌توان دفاع از هویت فرهنگی نیز دانست. این نگاه شعر او را به سنت حماسی ایران نزدیک می‌کند؛

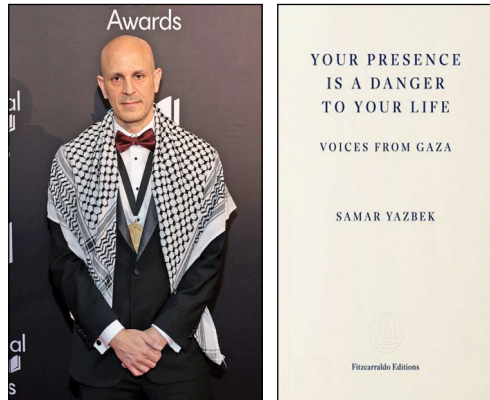

دینب زارعی

«موضوع کلاس: ۰۰۰»

نمی‌آید. گفתי مدرسه تعطیل است. گفתי جای نگرانی نیست و هرچه زودتر بیایند بچه‌ها را ببرند. صدایت با انفجار موشک دوم قطع شد. نه فقط صدای تو، صدای جهان چند ثانیه قطع شد و بعد بوی خون آمد. خودت را جمع‌وجور کردی. دست گذاشتی روی شکم برآمده‌ات. بعد جیغ زدی. تلفن از قطع کردی و رفتی توی کلاس. تا به خودم بیایم، موشک سوم همه‌تان را با هم برده بود پیش پدرت. همان که دلت می‌خواست کاش بود و صدای نوازش را می‌شنید. چقدر آرزویت را زود برآورده کردند،

غزه در فهرست بلند جایزه ملی کتاب آمریکا

پس از آن را در این کتاب گرد آورده است. این روایت‌ها متعلق به غیرنظامیان یا سنین مختلف است و کتاب، تجربه آنان از زندگی در جریان جنگ، از دست دادن اعضای خانواده و ویرانی محل زندگی‌شان را دنبال می‌کند. عنوان کتاب نیز از عبارتی گرفته شده که در اعلامیه‌های منتشرشده برای ساکنان غزه پیش از بمباران به کار رفته بود.

سمر یزبک پیش از این نیز سابقه حضور در جایزه ملی کتاب آمریکا را داشته است؛ لری پرایس، مترجم این اثر، نیز پیش‌تر سه بار برای ترجمه آثار ادبی نامزد نهایی این جایزه شده است.

فهرست بلند امسال در مرحله بعد به فهرست نهایی می‌رسد. نامزدهای نهایی پنج بخش جایزه در ۱۶ اکتبر اعلام خواهند شد و برندگان نیز ۱۸ نوامبر ۲۰۲۶ معرفی می‌شوند. در فهرست امسال، غزه در دو قالب متفاوت وارد قایت ادبی شده است: در یک سو، مجموعه‌ای از شعر، جستار و تصویر از فادی جودا قرار دارد و در سووی دیگر، مجموعه‌ای از روایت‌های ثبت‌شده بازماندگان جنگ که سمر یزبک آنها را گرد آورده است.

در کنار یکدیگر معنا پیدا کنند. شاید همین ویژگی است که شعر او را از یک شعر محلی فراتر می‌برد و به اثری درباره خاطره، هویت و سرزمین تبدیل می‌کند.

از ستم تا قهرمان معاصر

او به گذشته نگاهی «گزینشی» ندارد، بلکه ابعاد گوناگون هویت ایرانی را در یک پیوستار فرهنگی می‌بیند. در این شعر، هم نمادهای پیش از اسلام ستایش می‌شوند؛ کاهو، کوروش، خسرو انوشیروان، نادرشاه و هم چهره‌های اوج غلالتی و معنویت دوره اسلامی: زکریای رازی، ابن‌سینا، فردوسی، عطار، مولوی، نظامی، سعدی و حافظ.

تصویر محوری و تکرارشونده شعر، «خاتم‌گمشده» است: ندایی که از ایران می‌خواهد آن مهر گمشته را باز یابد؛ همان مهری که روزی «جهان زیر نگین ما» بود. همین «فراخوان بازآفرینی» است که شعر را از

دکتر مهدی جبرائیلی تبریزی

شهیرار؛ شاعری که حماسه را از میدان جنگ به دل مردم آورد

جلوه‌های حماسی، ملی و دینی در شعر شهیرار

عدالت، دین، شهادت، مقاومت و مقابله با ظلم حضور دارد. از این‌منظر، شعر شهیرار را می‌توان یکی از جلوه‌های مهم ادبیات حماسی - اجتماعی معاصر ایران دانست.

حماسه شهیرار با حماسه فردوسی یکسان نیست. اگر فردوسی از رستم و سیاوش و پهلوانان اسطوره‌ای سخن می‌گوید، شهیرار قهرمانان زمانه خود را می‌بیند؛ انسان‌هایی که در برابر ظلم، تجاوز، بی‌عدالتی و فراموشی کلاسیک فردوسی ظاهر نمی‌شود، بلکه با تجربه تاریخی

و اجتماعی انسان ایرانی در دوران معاصر پیوند می‌خورد. شهیرار در سروده‌های فارسی و ترکی خود، از یکسو به میراث حماسی ایران و شخصیت‌های تاریخی و اسطوره‌ای توجه نشان می‌دهد و از سوی دیگر، مفاهیم دینی، عاشورایی، ملی و اجتماعی را در قالبی عاطفی و انسانی بازآفرینی می‌کند. در اشعار مرتبط با انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی نیز، مفهوم مقاومت و دفاع

از میهن و ارزش‌های دینی برجسته می‌شود. بنابراین، می‌توان از نوعی «حماسه معاصر شهیرار» سخن گفت که عناصر حماسه ملی، حماسه دینی و حماسه اجتماعی را در هم می‌آمیزد.

او شاعری است که در آثارش پیوندی میان سنت و تجدد، ایران و اسلام، عاطفه و حماسه، زبان فارسی و ترکی، و تجربه فردی و سرنوشت جمعی برقرار می‌کند. شعر شهیرار را نمی‌توان صرفاً در محدوده غزل عاشقانه یا شعر روستانی و نوستالژیک تحلیل کرد. در بسیاری از سروده‌های او، مسئله وطن، ملت،

اعتراضی نکن که چرا هی می‌آیم اینجا. حرف دارم برایت. تو خودت بسا بچه‌های آنجا دور هم هستی.د خبر حق بده زوده‌زود هوای دیدنت به سرم بزند. یادت هست از راه سنوگرافی آمدی مدرسه؟ درست نشستی پشت میز جلوی کمد. برگه آدینه دانش‌آموزایت را از کمد دومی درآوردی و شروع کردی بر گه‌ها را تصحیح کردن. لبخند محوی روی لب‌ت بود. آرام نشستم کنارت. نیشگونی از بازوی گرفتم و زیر گوشت لب جنابدم، «چی شد؟ دختره یا پسر؟» مقنعه پیاستی را دادی عقب. چشم‌هایت برق داشتند. دوقوزده بودی انگار. سایه موهای قهوه‌ای‌ات از مقنعه بیرون افتاد. با صدای کئی، «پسره، مری. با بچه‌های کلاسم می‌شن ۲۹». دیدگی می‌کردی که گفתי: «هی خوام بعد ساعت ر نگاه کردی و ایروهای کمایت بالا پریدند. قیافت جدی شد. کلاسورت را زدی زیر بغل و قصد رفتن سرر کلاس دوم «ب» را کردی. هنوز از دفتر بیرون نذه بودی. داشتمی کمد مخصوصت را قفل می‌کردی که گفתי: «هی خوام اسمشو بذارم محمدعلی. خیلی قشنگه، نه؟ کاش بآیا بود این روزا رو می‌دید. چقدر ذوق نوه داشت، «طفلی».

خبر داری از آن کمد و آدینه بچه‌ها هیچ چیزی توی مدرسه باقی نمانده؟ دلم برای دست‌خظت تنگ شده. برای نوشتن بسم‌الله الرحمن الرحیم بالای تخته همه کلاس‌ها، برای آن آفرین و خوب است و نیاز به تلاش بیشترهایی که قاطی

صدای غزه در صدای موسیقی آمریکا؛ هنرمندان موسیقی آمریکایی که برای دفاع از غزه هزینه دادند

در سوی دیگر، شماری از هنرمندان موسیقی آمریکا کمک مالی خود را به مردم غزه اعلام کردند. مکلور گفت یک میلیون دلار را درآمد تور خود را به شش سازمان اختصاص خواهد داد که

در زمینه حمایت از فلسطینیان فعالیت می‌کنند. ریچل آکورس، مجری و خواننده آمریکایی که بیشتر با نام «مینی ریچل» شناخته می‌شود و به دلیل برنامه‌های آموزشی کودکان شهرت دارد، نیز از اهداف یک میلیون دلار به صندوق امداد کودکان فلسطین خبر داد. واکنش این هنرمندان در شرایطی شکل گرفته که موضوع غزه در فضای فرهنگی و هنری آمریکا نیز محل بحث بوده است. اهمیت این اتفاق بیشتر از شهرت تک‌تک این خوانندگان، در این نکته است که جنگ غزه به بخشی از دغدغه‌های عمومی میان هنرمندان و مخاطبان موسیقی در آمریکا تبدیل شده است. * **محمد محمدی**

در ادامه، چند هنرمند دیگر نیز از حضور در ادامه این تور کناره‌گیری کردند. فیلیس، خواننده، ترانه‌سرا و تهیه‌کننده آمریکایی نیز از جمله این افراد بود. توکاس گرام، گروه موسیقی دانمارکی که با ترانه‌های پاپ در آمریکا نیز شناخته شده، و بیگ پیگ، خواننده و ترانه‌سرای ایرلندی، نیز اعلام کردند که در ادامه تور حضور نخواهند داشت.